

ҚОРАҚАЛПОҚ КИНОСИ ҚОРАҚАЛПОҚ БАДИИЙ МАДАНИЯТИ ТИЗИМИДА

Азиз Аскарлов

**Ўзбекистон давлат санъат ва маданият
институтини нукус филиали уқувчиси**

Аннотация:

Бугунги кунда Ўзбекистон кинематографи янада ривож топаётгани баробарида профессионалик, бадиийлик, эстетик нуқтائي назаридан камчиликлар ва муаммоларга дуч келмоқда. Бунга ғоявий-бадиий ва мазмун жиҳатларидан пухта асарларни вужудга келтириш бўйича изланишлар етарлича амалга оширилмаётгани, фильмларнинг тасвирий ва бадиий ифода воситалари тўлақонли акс этмаётгани, “устоз-шогирд” анъаналарининг узвийлиги таъминланмаётгани сабаб бўлмоқда. “Ишлаб чиқиладиган кино маҳсулотларининг мафкуравий-бадиий даражасининг пастлиги, сценарийнавислик, режиссёрлик ва актёрлик ишларининг лозим даражада сифатли эмаслиги, ёшлар учун маънавий намуна бўлиб хизмат қиладиган бадиий образларнинг кўпинча мавжуд эмаслиги ёш авлодни жасорат ва қатъиятлик руҳида тарбиялаш, ёт “оммавий маданият”га қарши курашиш каби миллий кинематографиянинг асосий мақсадларини амалга ошириш имконини бермаяпти”. “Қорақалпоқфильм” киностудияси фаолиятида ҳам оқсашлар кузатиладиган бўлиб, бунга профессионал кадрларнинг етишмаслиги, ижодкорларда бадиий-эстетик тафаккур намоён бўлмаётгани, замон талабига мос моддий-техник база шакллантирилмагани асосий сабаб бўлмоқда. Шу жиҳатдан қорақалпоқ киноси тарихи, замонавий ҳолати, хусусиятлари, қорақалпоқ бадиий маданиятида кинонинг урни, ривожини илмий тадқиқ этиш долзарб аҳамият касб этмоқда.

Калит сўзлар: Қорақалпоғистон, бадиий фильмлар, кино тарихи, Орол денгизи, қорақалпоқфильм киностудияси

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Хайтматова С., Абулқосимова Х. Ўзбекистон санъати тарихидан: мустақиллик давридаги ўзбек киноси. – Тошкент, 2008.

2. Тешабоев Ж. Узбекское кино: традиции и новаторство. – Ташкент: Изд-во литературы и искусства им. Г.Гуляма, 1979. – 184 с.

Ўтган аср 80-йиллари охирига келиб, Қорақалпоғистон Республикасида мустақил киностудия очиш учун зарур шарт-шароитлар ва имкониятлар юзага келди. 1989 йилнинг 18 ноябридаги СССР Министрлар Советининг №1003-сонли “Совет кинематографияси фаолиятини бадий, ташкилий ва иқтисодий жиҳатдан ислоҳ қилиш тўғрисида”ги қарорига ҳамда 1989 йилнинг 16 ноябридаги Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг №10/72-152 сонли хатига, 1990 йилнинг 20 апрелидаги Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг №96/4-сонли қарорига асосан “Тошкент илмий оммабоп ва хужжатли фильмлар студияси” Қорақалпоғистон филиали базасида Нукус шаҳрида “Қорақалпоқфильм” киностудиясига асос солинди ҳамда киностудия мустақил равишда фаолиятини давом эттирадиган бўлди. Бу ўз навбатида киностудия ижодкорларига кино санъатининг турли йўналишларида эркин ва самарали ижод қилишлари учун кенг имкониятлар яратди.

Юзага келтирилган бундай ижодий имкониятларнинг илк мевалари сифатида режиссёр Т.Қалимбетовнинг “Тиқин” (1990 й.), режиссёр Б.Низаматдиновнинг “Қайтиш” (1992 й.) қисқа метражли бадий фильмлари сурагга олинди.

А.Султанов сценарийсига асосан бир қатор хужжатли фильмлар яратилди. Қорақалпоқ фарзанди Аллаяр Достназаровга бағишланган “Элим деган мард киши эди” хужжатли фильми, Қорақалпоқ шеърияти намояндаларидан бири бўлган шоир Ж.Аймурзаевга бағишланган “Шоир йўли”, эрта сўнган Қорақалпоқ санъати юлдузи, эстрада хонандаси З.Хожаназаровага бағишланган “Айрилиқ” фильмлари шулар жумласидан. Экология мавзусига бағишланган сценарист ва режиссёр Т.Абдреймовнинг “Дарё кайғуси”, сценарист А.Султанов ва режиссёр Д.Абдумуратовларнинг “Улғайиш фурсати”, афғон уруши ҳақидаги “Асир” фильмлари, сценарист А.Султанов ҳамда сценарист ва режиссёр Т.Қалимбетовларнинг “Қўлларинг тафти”

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

фильмлари ҳам миллий кино санъатининг энг яхши анъаналарини давом эттирди ва қорақалпоқ киноси ривожланишнинг юқори босқичига чиқишига туртки бўлди.

“Улғайиш фурсати” фильми Қорақалпоқ миллатининг миллий урф-одатлари, анъаналари ва тўй маросимлари ҳақида ҳикоя қилади. Бу фильм Туркменистоннинг Ашхобод шаҳрида бўлиб ўтган “Фирюзин баҳори-94” Халқаро кинотанловида намоиш этилган ва чет эллик кинематограф усталарининг эътиборини жалб этган, сўнгра “Кумуш ярим ой” Халқаро кинофестивалида иштирок этиш учун таклиф этилган. “Қўлларинг тафти” фильми эса нуқслик заҳматкаш ўқитувчи Алланияз Утениязовнинг ҳалол меҳнати ва ўқувчи болаларга бекиёс меҳри ҳақида ҳикоя қилади. Самимий ва ёрқин кадрларга бой бу фильм ўзининг инсонпарварлик ғоялари билан томошабинлар қалбидан жой олди.

“Қорақалпоқфильм” ижодкорлари фильмларга мавзу танлашда доимо миллий анъаналарга содиқ қолиб келадилар. От ўргатувчи чавандоз Бекбосин Рамбергенов ҳаёти ҳақидаги “Айсетис”, истеъдодли кўбиз созандаси, миллий дostonларнинг юксак маҳоратли ижрочиси, бахши Жумабай Базаровнинг ҳаёти ва ижоди хусусидаги “Жиров”, пойгачи тулпор тақдири ва қишлоқ спорт ўйинлари ҳақидаги “Кокпар” фильмларининг яратилиши ҳам юқоридаги фикрга далил бўла олади. Сценарист А.Султанов ва режиссёр Т.Қалимбетовлар томонидан суратга олинган мазкур фильмлар “Германия кинофоруми”да намоиш этилган. Т.Қалимбетовнинг “Онажоним” фильми ва “Тулкича” болалар киножурнали Бухоро шаҳрида бўлиб ўтган республика кинофестивали ҳайъатининг махсус мукофотиға сазовор бўлган. 2002 йили эса бу режиссёрнинг “Атбеги” кинокартинаси Голландияда халқаро кинофорумда иштирок этган. 2002 йил “Қорақалпоқфильм” ижодий жамоасининг барча аъзолари учун жуда сермахсул бўлди. Шу йили “Ўзбекфильм” ва “Қорақалпоқфильм” киностудиялари ҳамкорлигида М.Низановнинг сценарийсига асосан режиссёр Т.Қалимбетов томонидан суратга олинган “Танка” (оператор Д.Абдуллаев) деб номланган тўлиқ метражли бадиий фильми катта экранларга чиқди.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

Фильмда неварасини нуфузли олийгоҳлардан бирига ўқишга киритмоқчи бўлиб юрган Шамурат ота маҳалладошлари билан суҳбат чоғида бугунги кунда олий ўқув юртига ўқишга кириш учун катта пул ёки мансабдор таниш, яъни замонавий халқ тили билан айтганда “танка” кераклигини эшитиб қолади. Аввалига бу нарсага унчалик ҳам тушунмаган Шамурат ота ахийри ўзига ана шундай “танка” қидиришга киришади. У бир куни телевидение орқали Қорақалпоғистоннинг энг машҳур санъаткорларидан бирини кўриб қолади ва уни қидириб топиш учун шаҳарга йўл олади. Фильмда Шамурат отанинг “танка” қидириш илинжида шаҳарда бошидан кечирган саргузаштлари юморга бой тарзда, сатирик руҳда ҳикоя қилинади.

Бу “Қорақалпоқфильм” киностудияси ижодкорлари томонидан яратилган илк тўлиқ метражли бадиий фильм эди. У ижтимоий тусдаги сюжет воқеаларининг қизиқарлилиги, характерларнинг самимийлиги, экран образини ишлаб чиқишда кунт билан ёндашилгани сабабли Ўзбекистон халқига манзур бўлди. 2000 йилларга келиб Қорақалпоқ миллий кино соҳасида кескин бурилиш ясалди. 2004 йилнинг 16 мартида давлат раҳбарининг ПФ-3407-сон “Кинематография соҳасини бошқаришни такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармони¹ қабул қилинди ва унга асосан Ўзбекистондаги барча кино соҳасидаги ташкилотларнинг моддий-техник базаси тўлиқ янгиланди. Шу жумладан, “Қорақалпоқфильм” киностудияси ҳам умумий баҳоси 52 млн. сўмлик рақамли видеокамералар ва монтаж столлари билан жиҳозланди. Бу эса ўз навбатида ижодкорларга янада самарали ижод қилишлари учун кенг имкониятлар берди.

Давлат раҳбарияти томонидан кўрсатилган эътибор киностудияда яратилаётган фильмларнинг жанрлар кўламини кенгайтиришга, уларни нафақат сон, балки сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришга имкон берди. Натижада 2004 йилдан эътиборан 7-8 та эмас, 15-20 тагача хужжатли, этнографик ва қисқа метражли бадиий фильмлар яратила бошланди.

Шу йилларда Т.Қалимбетовнинг муаллиф ва режиссёрлигида яратилган “Отбеги”, “Қудук” фильмлари ҳамдўстлик ва чет эл мамлакатлари

¹ Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президентининг 2004 йил 16 мартдаги ПФ-3407-сон “Кинематография соҳасини бошқаришни такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармони // Халқ сўзи. – Тошкент: 2004, 17 март.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

кинофестивалларида қатнашиб, катта муваффақиятга эришди. Бу фильмлар Европа мамлакатларидаги ҳужжатли фильмлар Халқаро кинофестивалида ҳам иштирок этди.

“Илм осмонининг юлдузи”, “Ҳэўжар”, “Беташар”, “Нама алиспак” (сценарий муаллифи ва режиссёр Д.Абдимуратов), “Отжағар” (Ўтёқар), “Чўгирма” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев), “Олакўз”, “Миздакхон”, “Гулдурсин”, “Тулимшак”, “Кўк кўйлак” (сценарий муаллифи ва режиссёр Л.Ахимбетова) ҳужжатли фильмлари, шу билан бирга, “Менинг байроғим”, “Ҳуқуқингни биласанми?”, “Менинг низомим” каби ўқув-методик фильмлари, илмий-оммабоп ва публицистик услубда яратилган “Қара доктор”, “Сур”, “Биринчи қалдирғоч”, “Дутор забони” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёрлар Д.Абдимуратов, Л.Ахимбетова) фильмлари замонавий даврдаги энг долзарб масалаларга бағишланган фильмлар сифатида эътиборлидир.

Бундан ташқари, 2006 йилда “Қорақалпоқфильм” киностудияси тарихида илк бора “Ериншек” деб номланган анимацион фильм яратилди. Кейинчалик уларнинг сони ортиб, “Қашқир ҳам тулки” (2007 й.), “Сахий шахзода” (2008 й.) анимацион фильмлари яратилди. Улар киностудиянинг анимацион фильмлар юзага келтириш бўйича катта салоҳиятга эгалигини кўрсатди.

Киностудияда болаларга бағишланган фильмлар яратишга ҳам эътибор қаратилмоқда. “Тулкича” юмористик киножурналининг бир неча сонлари яратилган бўлиб, бугунги кунда ҳам бу киножурналнинг янги қисмларини яратиш устида ишлар олиб борилмоқда.

2009 йилда биринчи марта “Қорақалпоқфильм” киностудияси ўз техник имкониятларидан фойдаланган ҳолда мустақил равишда “Ўғри” деб номланган тўлиқ метражли бадийий фильмни суратга олди. Фильм республика жамоатчилиги томонидан катта қизиқиш билан кутиб олинди.

“Ўғри” бадийий фильми “Қорақалпоқфильм” киностудияси томонидан яратилган фильмлар ичида (бошқаларига нисбатан) сифати билан ажралиб туради. У 2008 йили комедия жанрида суратга олинган. Унинг сценарийси томошабоп ва қизиқарлилиги жиҳатларидан мутахассис ва томошабинларга кўпроқ манзур бўлди.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

“Ўғри” фильми Қорақалпоғистон кино санъати тарихида янги саҳифани очиб берди. Илк бор тўлиқ метражли бадий фильмнинг яратилиш жараёни сценарий ёзишдан монтаж ва овозлаштириш жараёнигача тўлиқлигича “Қорақалпоқфильм” киностудияси томонидан амалга оширилди. Киностудиянинг унганча суратга олинган фильмларни яратиш жараёнида Тошкентдан таклиф қилинган режиссёрлар, операторлар, техник соҳа вакиллари иштирок этган эди. Киностудия ижодкорлари фильм монтажи, уни овозлаштириш, унга мусиқа ва шовқин безакларини бериш ишини Тошкентда амалга оширди. 2008 йилдан бошлаб эса студиянинг анча мустақамланган моддий-техник базаси ҳамда сотиб олинган янги техник воситалар сабабли бу жараёнларнинг барчасини Нукус шаҳрининг ўзида амалга ошириш имконияти туғилди.

Аввалги фильм муваффақиятидан руҳланган ижодкорлар 2008 йилнинг ўзида яна бир бадий фильм – “Курорт” фильмини суратга олдилар. Бу фильм киностудиянинг 40 йиллик фаолияти давомида эришилган тарихий ютуғи бўлди.

2006 йил ҳам “Қорақалпоқфильм” киностудияси ижодкорлари учун анча сермахсул бўлди. Студия “Ўзбекфильм” киностудияси ижодкорлари билан ҳамкорликда “Қиз ва қуёш” номли бир қисмли қисқа метражли бадий видеофильмни суратга олдилар. Сценарий муаллифи ва режиссёр Элжон Аббасовнинг нукуслик киноижодкорлар билан илк ва омадли ҳамкорлиги сифатида яратилган бу фильм “Ўзбекфильм” киностудиясининг истеъдодли кинооператори Ринат Галиев томонидан суратга олинди. Фильм муҳаррири сифатида О.Байлеспесов ишлаган бўлса, картина директори П.Утебаев бўлди. Фильмда кичик ёшдаги қизалоқнинг борлиқ оламга, табиатга, жамиятда бўлаётган воқеа-ҳодисотларга бўлган болаларча муносабати, турли болалик ҳаёллари қуёш шуъласи унинг кун давомида уфқда эгаллайдиган турли фазалари мисолида фантастик усулда очиб берилади. Фильм Қорақалпоғистоннинг бир неча туманларида ва Хоразм вилоятининг сўлим гўшалари, хусусан, Хива шаҳрининг гўзал ва мафтункор обидалари қўйнида суратга олинган.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

2006 йилда яратилган яна бир эътиборга молик бўлган фильм сценарий муаллифи ва режиссёр Л.Ахимбетованинг “Кўк кўйлак” бир қисмли этнографик фильмидир. У истеъдодли ёш кинооператор Б.Дилмуратов томонидан суратга олинган бўлиб, муҳаррири О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев ҳисобланади. Фильмда Қорақалпоқ қизларининг энг асосий кийими бўлган кўк кўйлак, уни тикиш усуллари ва шу орқали қорақалпоқ хотин-қизларининг миллий кийимлари, халқнинг урф-одатлари ҳақида сўз юритилади.

Шу йили юқорида тўхталиб ўтилган фильмлардан ташқари, бошқа қатор фильмлар экран юзини кўрди. “Дунёқараш” бир қисмли ҳужжатли фильми (сценарий муаллифи А.Султанов, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Р.Галлиев, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев), “Ҳаким ота” бир қисмли ҳужжатли фильми (сценарий муаллифи В.Ембергенов, режиссёр ва оператор Д.Абдуллаев, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев), “Олтин мерос” ҳужжатли фильми (сценарий муаллифи ва режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Э.Мамедов, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев), “Таштак” икки бўлимли этнографик видеофильми (сценарий муаллифи Д.Абдимуратов, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор А.Аскарлов, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев), “Қиз бахши” бир қисмли ҳужжатли видеофильми (сценарий муаллифи ва режиссёр Л.Ахимбетова, оператор А.Аскарлов, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев), “Бўсағадан бошланар Ватан” икки қисмли ҳужжатли видеофильми (сценарий муаллифи Ш.Уснатдинов, режиссёр Д.Абдуллаев, оператор Б.Дилмуратов, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев, “Сувлар баландлардан ирмоқ олади” икки қисмли ҳужжатли видеофильми (сценарий муаллифи М.Таўмуратов, режиссер Д.Абдуллаев, оператор Б.Дилмуратов, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев) кабилар шулар жумласидандир.

Мазкур фильмлар орасида “Дунёқараш” фильмида қария балиқчининг ёшлик пайтлари хотираларига параллель равишда у балиқ овлаб юрган пайтлардаги Орол денгизи билан бугунги экологик жихатдан танг аҳволдаги Орол билан таққосланади, шу аснода қариянинг ёруғ келажакка бўлган орзу-умидлари

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

баён этилади. Фильмда маиший-ижтимоий омиллар ортидаги глобал муаммо поэтик услубда томошабинга етказилган. “Ҳаким ота” фильмида эса Хожа-Аҳмад Яссавийнинг шогирди Сулаймон Бакирғонийнинг ҳаёти, фаолияти ва бугунги кунгача етиб келган авлодлари ҳақида сўз юритилади. Унда нақадар улуғ аجدодларимиз борлиги ва улар билан доимо фахрланиб, улардан намуна олиб яшаш лозимлиги ҳақида бонг урилади.

Студия томонидан яратилган “Олтин мерос” хужжатли кинофильми эса юртимизнинг бой тарихий мероси, республиканинг ўлкашунослик музейида жамланган бебаҳо ва тарихий экспонатларга бағишланган. “Гаштак” этнографик видеофильми қорақалпоқ қиз-йигитларининг Гаштак аталмиш тадбири, унда ёшларнинг жамланиб ўтиришлари, бу тадбирда бўладиган ҳазил-мutoйибалар, чой ичиш маросимлари ҳақида ҳикоя қилади. “Қиз бахши” хужжатли видеофильми эса Қиз бахши номини олган ва буюк қорақалпоқ адиби Бердақнинг кизи бўлган Хурлиманнан Берман бахшидан қолган қимматли меросга, ҳозирги кунда ана шу меросни давом эттириб, келажак авлодга ҳам ўргатиб келадиган истеъдодли ёш ижодкорлардан бири “Мухаллес” ансамблининг қўшиқчиси Гулнара Алламбергеновага бағишланган.

“Бўсақадан бошланар Ватан” видеофильмида Қорақалпоғистон Республикасининг мустақилликка эришган кундан бошлаб бугунги кунгача барча соҳаларда эришилган ютуқлар, олиб борилган ислохотлар ҳақида сўз юритилади. Мазкур фильм нафақат инфорацион характери, балки ижтимоий юки билан қадрли.

“Сувлар баландлардан ирмоқ олади” хужжатли видеофильмида Амударёнинг кичик ирмоқларидан бошлаб, унинг Орол денгизига қуйилиш ирмоғигача бўлган оралиғидаги сувнинг миқдори, унинг оқими, ифлосланиш даражаси тадқиқотчиларнинг илмий хулосаларига асосланган ҳолда очиб берилган. “Қорақалпоқ ҳақида сўз” икки қисмли хужжатли видеофильмда эса (сцен. муаллифи А.Ўтениязова, режиссёр Д.Абдимуратов, оператор А.Асқаров, муҳаррир О.Байлеспесов, картина директори П.Утебаев) қорақалпоқ халқининг пайдо бўлиши ва халқ сифатида жипслашиш жараёни, XX асрнинг бошларидан XXI асргача бўлган даврдаги тарихий жараёнлар,

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

кичик бўлса-да, миллий давлатчилик тузумининг шаклланиши ҳақида фикр юритилган.

Киностудия томонидан 2006 йилда экологик муаммоларга бағишланган “Мўйноққа ғоз келди” фильми, “Қўчқорбоз”, “Олти қиз” каби икки қисмдан иборат видеофильмлари, “Тулкича” болалар ҳажвий киножурналининг 1-, 2-, 3-қисмлари, “Бахт низоми”, “Она тилим, сени бошқасига алишмам”, “Менинг байроғим”, “Қорақалпоқларни кимлар бошқарган?” каби мактаб, лицей, коллеж ўқувчиларига ўқиш жараёнида фойдаланишга мўлжалланган ўқув-методик фильмлар тасвирга олинди.

“Қорақалпоқфильм” киностудияси томонидан 2007 йилда тематик режа бўйича 20 та фильм ишлаши назарда тутилган бўлиб, унга кўра режалаштирилган фильмларнинг аксарияти йилнинг биринчи чорагида тасвирга олинди. Булар орасида қорақалпоқ мусиқа санъатининг ёрқин юлдузи, бастакор Қодир Хилоловнинг хотирасига бағишланган “Оққан юлдуз”, Республика “Бадай” ўрмонининг қўриқхонасида сақланаётган буғулар ҳамда уларни ем-хашак ва сув билан таъминловчи Уснатдин ва Володя исмли ходимларнинг тақдири акс эттирилган “Фақатгина иккаласи”, Марказий Осиёдаги энг катта қурилиш лойиҳаси бўлган Қўнғирот сода заводининг қурилишига бағишланган “Аср қурилиши”, Қорақалпоқ миллий мусиқа санъатига бағишланган “Созлар жилоси” ҳужжатли видеофильмлари, шу билан бирга, “Бўри ва тулки” бир қисмли мультфильми, “Қорақалпоқ дostonлари” икки қисмли ҳужжатли видеофильми, “Ипак йўли”, “Қадимий ва навқирон Эллик”, “Олакўз”, “Хомтама”, “Аяпберган Мусаев”, “Қиссахонлар”, “Илм-фан даргоҳи” ҳужжатли фильмлари, “Ойтовоқ” миллий-этнографик фильми, “Менинг пойтахтим”, “Спорт маликаси”, “Халқ донолиги” ҳужжатли кинофильмлари, “Тулкича” болалар юмористик киножурналининг 2 та сони ва бошқа кино ҳамда видеофильмларни алоҳида таъкидлаш ўринли.

“Қорақалпоқфильм” киностудияси 2008 йилда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, Қорақалпоғистон халқ артисти Зинел Пиязовнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган “Актёрлар оиласи”, тарихий мавзудаги “Миздакхон”, миллий хунармандчилик анъаналарига бағишланган “Темирчининг бахти”, миллий кўшиқчилик мактаблари ҳақида ҳикоя қилувчи “Мухаллес” ва шу каби

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

умумий ҳисобда 16 та турли мавзу ва жанрлардаги фильмларни тасвирга олишга муваффақ бўлдилар.

Киностудия ижодкорлари томонидан 2009 йилда ҳам турли жанрлардаги фильмлар суратга олинди. “Қорақалпоқфильм” киностудияси давлат корхонаси 2009 йилда тематик режа бўйича “Ўзбеккино” миллий агентлиги буюртмаси асосида 12 та ҳужжатли фильм ва 2 та бадиий фильмларни тўлиқ бюджет ва ярим бюджет, ярим ҳомийлар маблағлари ҳисобига ишлаб чиқариши назарда тутилган эди. Йил давомида режалаштирилган фильмларнинг барчаси тўлиқ тасвирга олинди.

Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти И.А.Каримов томонидан 2009 йилни “Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили” деб эълон қилиниши муносабати билан Чимбой деҳқончилик илмий текшириш институти тўғрисида “Фан – қишлоқ хўжалигига” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Л.Ахимбетова, оператор Б.Дилмуродов) номли ҳужжатли фильм тасвирга олинди, шунингдек “Меҳр нури” (сценарий муаллифи ва режиссёри Б.Боймурзаев, оператор Б.Дилмуродов), “Маориф қалдирғочи” (сценарий муаллифи ва режиссёри Т.Қалимбетов, оператор Н.Дилмуродов), “Менинг йигит вақтим” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Низаматдинов, оператор Н.Дилмуродов), Ватанимиз мустақиллигининг 17 йиллиги арафасида “Ўзбекистон қаҳрамони” юксак унвонига сазовор бўлган археолог Ғайратдин Хўжаниязов ҳақида “Асрларни кавлаган олим” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Л.Ахимбетова, оператор Б.Дилмуродов) фильмлари, республикаимиз ҳудудидаги Султан Вайсбобо мақбараси ҳақидаги “Муқаддас қадамжо” номли (сценарий муаллифи Ғ.Шермуҳаммад, режиссёр Б.Боймурзаев, оператор Н.Дилмуродов) ҳужжатли фильми каби бир қатор экран асарлари тасвирга олинди. Яратилган фильмларнинг барчаси Қорақалпоғистон телевидениесида намойиш этилди.

2010 йили киностудия томонидан 1 та бадиий фильм, 7 та ҳужжатли ва видеофильмлар тасвирга олинди ва томошабинлар эътиборига ҳавола этилди. Ҳужжатли фильмлар орасида умрини санъатга бахшида қилган аёлларнинг ҳаёти ва ижоди ҳақидаги “Булбул” (сценарий муаллифлари М.Низанов, А.Бекбергенова, режиссёр Б.Боймурзаев, оператор Н.Дилмуродов) ва “Саҳна

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

онахонлари” (сценарий муаллифи ва режиссёр Б.Боймирзаев, оператор А.Асқаров) фильмлари эътиборга молик. “Булбул” фильмида Ўзбекистон Қорақалпоғистон артисти Орзигул Отамуродовага, “Саҳна онахонлари”да эса Сулув Алламуратова, Сапаргул Авезова, Ўразгул Давлетова, Маржон Халмуратова, Заўре Сайповалар тўғрисида сўз боради. 2010-2011 йилларда қорақалпоқ киностудияси ижодкорлари Орол денгизи билан боғлиқ глобал муаммоларга алоҳида эътибор қаратдилар. Мазкур муаммо атроф-муҳитга қанчалик катта талофатлар етказётгани, унинг ечими устида изланмаса, ҳали янада аянчли оқибатларни келтириб чиқариши мумкинлиги хусусида киноижодкорлар бонг урдилар. 2010 йили ишланган “Дарё денгизга қуйилмоғи лозим” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Н.Дилмуродов) ва 2011 йили суратга олинган “Орол яшаши лозим” (сценарий муаллифлари Т.Қалимбетов, А.Ақназаров, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Н.Дилмуродов) ҳужжатли фильмлари шулар жумласидан.

2011 йили суратга олинган қатор фильмлар орасида 2 та бадиий фильмларни таъкидлаш ўринли. Уларнинг бири “Ешан бахши” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёрлар Б.Баймурзаев, Б.Низаматдинов, операторлар Б.Дилмуродов, А.Асқаров) деб номланиб, Ўзбекистон халқ артисти, Қорақалпоғистон бахшичилиқ санъати ривожига катта ҳисса қўшган улкан санъаткор Ешан Қусболатовнинг ҳаётини ва ижодий фаолиятига бағишланган. Фильм сюжети XX аср бошларидан то 1953 йилгача бўлган даврдаги воқеаларни ўз ичига қамраб олган бўлиб, бош қаҳрамон дуч келган турли муаммолар ва зиддиятлар кескин конфликтлар ёрдамида очиб берилади. “Қайсар” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор А.Асқаров) бадиий фильмида эса шижоатли, тиришқоқ, доимо эзгу мақсадлар сари интилувчи инсон Соғинбой образи гавдаланади. У турли машаққатлар ва синовларни енгиб ўтиб, ўз мақсадига эришади – фермер хўжалигини ташкил этади. Мазкур фильм қорақалпоқ инсонлари табиатида хос бўлган меҳнатсеварлик, серғайратлик, журъатлилиқ фазилатларини улуғлайди.

Қорақалпоқ киностудияси бадиий фильмларни суратга олиш бўйича сўнгги 10 йиллик ичида ижобий ютуқларга эришди, ривожланиш томон сезиларли силжиш кузатилди. Улар орасида “Меҳригиё” (сценарий муаллифи

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

М.Низанов, режиссёрлар Б.Баймурзаев, А.Ғаниев, оператор А.Асқаров), “Қўрғон” (сценарий муаллифлари М.Низанов, Ш.Ғиёсова, режиссёр А.Ғаниев, оператор А.Арзикулов), “Устюртга йўл” (сценарий муаллифлари Г.Матъякубова, А.Йулдашев, Ғ.Шермуҳаммад, режиссёр А.Ғаниев, оператор А.Арзикулов), “Тенгиз” (сценарий муаллифлари Ғ.Шермуҳаммад, Ш. Ризаев, режиссёр М.Абдухаликов) ва бошқа бадиий фильмларни алоҳида таъкидлаш ўринли.

2012 йили катта экранларга чиққан “Меҳригиё” бадиий фильмида тошкентлик ва нукуслик икки ёш ўртасидаги муҳаббат орқали ўзбек ҳамда қорақалпоқ халқлари орасидаги муштараклик хусусида сўз боради. Мелодрама жанридаги мазкур фильмда икки хил қарашга эга инсонларнинг ўзаро тушунмовчилиги билан боғлиқ конфликтлар соф туйғулар ёрдамида ҳал этилган.

2018 йили суратга олинган “Устюртга йўл”, 2020 йили яратилган “Тенгиз” бадиий фильмлари бадиий яхлит киноасарлар сифатида мутахассис ва томошабинларнинг эътиборини қозонди. “Устюртга йўл” фильмида Қўнғирот туманидаги Устюрт газ-кимё саноати мажмуаси қурилиши жараёнлари фонида янгича фикрлайдиган, изланувчан ва ташаббускор ёшлар ҳаёти йирик планда ифодаланган бўлса, “Тенгиз”да бир аёлнинг ибратли умри, ҳаётнинг оғир синовларига ирода ва матонат билан курашган инсон тақдири Мўйнок туманидаги кенг бунёдкорлик ишлари билан уйғун ҳолда акс этди.

Сўнгги ўн йилликда Қорақалпоқ киностудияси ижодкорлари қатор ҳужжатли фильмларни ҳам юзага чиқардилар. Хусусан, Қорақалпоғистоннинг турли соҳаларда улкан ютуқларга эришиб келаётган фарзандлари ҳақидаги “Миллатимиз фаҳри” (сценарий муаллифи ва режиссёр Б.Баймурзаев, оператор А.Асқаров), “Қорақалпоқ санъати сардори” (сценарий муаллифи Б.Ерназаров, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор Б.Дилмуратов), “Меҳр” (сценарий муаллифи Г.Тажетдинова, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор А.Асқаров), “Зийўарнинг ширин забони” (сценарий муаллифи А.Султанов), “Орол фарзанди” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Боймурзаев, оператор Асенбай Асқаров), “Қалби дарё инсон” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор Асенбай Асқаров), “Тил илмининг султони” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев,

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

оператор Асенбай Асқаров), қорақалпоқ халқи тарихи, аңаналари ва қадриятлари хусусидаги “Олис аجدодлардан мерос” (сценарий муаллифи ва режиссёр Т.Қалимбетов, оператор А.Асқаров), “Бешик тўйи” (сценарий муаллифи А.Ақназаров, режиссёр Л.Ахимбетова, тасвирчи Б.Дилмуратов), “Бир актёр театри. Жировчилик мактаби” (сценарий муаллифи ва режиссёр Б.Баймурзаев, оператор Асенбай Асқаров), юртнинг бугунги кундаги тараққиёти ифодаланган “Равнак йўлида” (сценарий муаллифи М.Хўжаев, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор А.Асқаров), “Аср мўъжизаси” (сценарий муаллифи Ғ.Эшмуродов, режиссёр А.Ғаниев, оператор А.Арзикулов), “Пойтахт шаҳрим – Нукусим” (сценарий муаллифи Б.Мадияров, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Асенбай Асқаров), илмий-оммабоп йўналишдаги “Термитлар” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор А.Асқаров), “Балиқчи” (сценарий муаллифи Б.Мадияров, режиссёр А.Қалимбетов, оператор Азиз Асқаров), Қорақалпоқ заминида барпо этилган дунёга машҳур Савицкий музейи тўғрисидаги “Санъатнинг бебаҳо хазинаси” (сценарий муаллифлари М.Бабаназарова, Ғ.Тажетдинова, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Азиз Асқаров), Қорақалпоқ маскани табиати ва қадимий ёдгорликлари тасвирланган “Қоратоғ сирлари” (сценарий муаллифи ва режиссёр Б.Баймурзаев, оператор Асенбай Асқаров), “Жампиқ қалъа” (сценарий муаллифи Ғ.Хўжаниязов, режиссёр Т.Қалимбетов, оператор Азиз Асқаров) ва бошқа кўплаб фильмлар Қорақалпоғистон кинематографи вакилларининг ижод маҳсули ҳисобланади.

Мазкур ҳужжатли фильмлар орасида 2017 йили суратга олинган “Йўлбарснинг юрагини еган қиз” (сценарий муаллифи М.Низанов, режиссёр Б.Баймурзаев, оператор Азиз Асқаров) фильми таъсирчанлиги билан ажралиб туради. Унда мўйноқлик Манзура исмли қизнинг қисмати ҳақида сўз боради. Тақдир тақозоси билан унинг бир қўли ва бир оёғи йўқ. Шунга қарамай, у тикувчилик ҳунари билан катта муваффақиятларга эришган, бунинг устига цех очиб, 20 нафар тенгдошларини иш билан таъминлаган жасур, меҳнатсевар, ишбилармон қиз. Шунинг учун ҳам у “Жасорат” медали билан тақдирланган. Ижодкорлар фильм қаҳрамони Манзура орқали сабр-у қаноат, матонат, метин иродали инсон образини экранда гавдалантира олган.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th February, 2025

“Қоратоғ сирлари” ҳужжатли фильми Қорақалпоқ ўлкасининг гўзал ва бетакрор табиати, шу билан бирга, саноатли тарихини тасвирлаган. Нукус шаҳридан 80 чақирим жанубий-шарқда Султон Вайс тоғ тизмалари жойлашган. Республика аҳолиси уни Қоратоғ деб атайди. Тоғ турли хил конларга бой. Олимлар Султан Вайс тоғ тизмаларини геологларнинг ер устидаги очик музейи деб аташгани бежиз эмас. Иккинчи жаҳон урушидан сўнг маҳбуслар шу ерга олиб келиниб, тоғнинг тошларидан қурилган 6-7 камерали қамоқхонага жойлаштирилган, қамоқхонанинг ёнига қурилган морг ҳалигача сақланиб қолган. Тоғнинг қўриқхона қисмида Юра даврига тегишли жонзотларнинг суяк қолдиқлари аниқланган. Қорақалпоғистондаги какликлар фақат шу тоғ тизмаларидаги Каклик тоғ деб номланган ерида қолган. Ўрисой деб номланган 16 км га чўзилган сойда Урал, Донбасс, Тянь-Шань тоғлари бирлашади. Фильмда Қоратоғнинг ҳали оммага маълум бўлмаган сирлари хусусида сўз юритилади.